

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2021. október 27.

TÁRSADALOMISMERET

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

AZ ÍRÁSBELI VIZSGA ÉRTÉKELÉSÉNEK ÁLTALÁNOS SZEMPONTJAI

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

A vizsgázó teljesítményének értékelésére nem lehet hatással, ha az értékelők személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől.

A javítási-értékelési útmutató címszavakban közli az esszé és esetelemzés megoldásának lehetséges tartalmi összetevőit. Az ettől eltérő jó megoldást is el kell fogadni.

A dolgozatot piros színű tollal kell javítani és a tanári gyakorlatnak megfelelően jelölni a súlyosabb helyesírási, nyelvhelyességi stb. hibákat.

A feladatok alatt található négyzetben az elérhető maximális pontszám van feltüntetve, az értékelő a mellette lévő üres négyzetbe írja az általa megállapított pontszámot.

Egyes esszéfeladatoknál a tanuló két téma közül választhat, de csak az egyik kidolgozásáért jár pont. Ha tévedésből mindkét feladatot megoldja a vizsgázó, és nem jelöli áthúzással, melyiket értékeljék, az érettségi dolgozatot javító tanár dönti el, hogy melyik feladat kidolgozásáért jár több pont, és azt veszi figyelembe.

Ha bármely feladat értékelésénél a témataartás-kompetenciát nulla ponttal értékeli a javító, azaz úgy ítéli meg, hogy a vizsgázó nem a megfogalmazott feladatot oldotta meg, a feladat egészének értékelése nulla pont, más kompetenciára vagy szempontra nem adható pont.

Egyes feladatoknál a könnyebb differenciálás érdekében a feladat részpontszámainak összegét osztani kell kettővel.

Előfordulhat, hogy a fél pontok megítélése miatt a vizsgázó összpontszáma nem lesz egész szám. Ebben az esetben kerekíteni kell. A kerekítést nem feladatonként, hanem a feladatonként elért pontok összeadása után kell elvégezni a végső pontszám megállapításához!

Az értékelő tanár a javítás, értékelés után kitölti a vizsgázó összpontszámát tartalmazó táblázatot.

I. rész

1. Esszé

Szemponatok, kompetenciák	A) A helyi társadalom szerepe a mindennapjainkban	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témataratás	A válasz valóban a helyi társadalom mindennapi szerepére fókuszál.	2
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	<p>A vizsgázó a feleletében lényeges elemeket emel ki. Meghatározza a fogalmat. A helyi társadalom összefoglaló kategória, amelybe egy adott település vagy településrész lakossága és szerveződései tartoznak bele. Így a fogalom részét alkotják a helyi önkormányzatok és a területhez kötődő különböző közösségek, pl.: pártok, civil szervezetek, vallási közösségek, oktatási-nevelési intézmények közösségei, kulturális és sportegyesületek, egyéb csoportok, alkalmi szerveződések.</p> <p>Megjelenik a feleletben, hogy a helyi társadalom alapvetően területi alapon szerveződik, azaz az adott településen/településrészen élők, illetve ahhoz kötődők valamilyen szinten bekapcsolódnak a terület ügyeibe.</p> <p>Összefüggésbe hozhatja az állampolgári aktivitás/passzivitás fogalmával, hiszen mindenki része/alkotója a helyi társadalomnak, de a részvétel mértéke különböző lehet.</p> <p>A vizsgázó különbséget tehet a helyi társadalmat alkotó szervezetek között jellegük szerint. Írhat politikai, kulturális, szabadidős, oktatási, vallási stb. szerveződésekről. Megállapítja, hogy ezek együttesen a társas szükségletek egy részének a kielégítésben vesznek részt.</p> <p>A helyi társadalom olyan alakulat, amely integrálja az azonos helyen élőket, lehetőséget ad közösségi aktivitásaik, társas igényeik kielégítésére, és egyfajta kapcsoló elemként működik a lokális kisközösségek és a nagyobb nemzeti, országos szintek között.</p>	3
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	<p>Megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik a helyi társadalmakról és szerepükről.</p> <p>A vizsgázó használja például az önérvényesítés, fórum, közösség, aktivitás, passzivitás, önkormányzat, civil társadalom, civil szervezet, helyi ügyek, rendezvények, véleménynyilvánítás, elköteleződés, kapcsolat, szociális feladatok, szolidaritás, részvétel, társas kapcsolatok /szükségletek fogalmakat.</p>	3
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. A témát megközelítheti történeti és leíró szempontból is. Bemutathatja a kérdést általánosságban vagy konkrét, helyi példákon keresztül.	3

Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (élet-szerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményét fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Legalább két, a médiából vagy saját környezetéből megismert mintát említ.	2
Összesen		15
Szemponatok, kompetenciák	B) Az oktatás világnézeti semlegessége	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témataratás	A tanuló válaszában valóban az oktatás világnézeti semlegességének problémakörére fókuszál.	2
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	<p>A vizsgázó a feleletében lényeges elemeket emel ki. Megnevezi, hogy az oktatás világnézeti semlegessége azt az alkotmány által is megerősített igényt fejezi ki, hogy mindenkinek joga van olyan iskolát választani, amely legjobban megfelel a világnézetének. A köznevelési törvény szerint: „3. § (3.) <i>Az állami és települési önkormányzati nevelési-oktatási intézményben az ismereteket, a vallási, világnézeti információkat tárgyilagosan, sokoldalúan kell közvetíteni, a teljes nevelés-oktatási folyamatban tiszteletben tartva a gyermek, a tanuló, a szülő, a pedagógus vallási, világnézeti meggyőződését, és lehetővé kell tenni, hogy a gyermek, tanuló fakultatív hitoktatásban, illetve hit- és erkölcstan oktatásban vehessen részt.</i>”¹</p> <p>A törvény lehetőséget ad egyházi jogi személyeknek vagy vallási egyesületeknek iskolák fenntartására. „31. § (2.) a) <i>a nevelési-oktatási intézmény vallási, világnézeti tekintetben elkötelezett intézményként működhet, és ennek megfelelően a gyermekek vagy a tanulók felvételének előfeltételeként kikötheti valamely vallás, világnézet elfogadását, és ezt felvételi eljárás keretében vizsgálhatja,...</i>” (Az esszé értékelésének sem a tartalmi, sem a szó szerinti idézés nem feltétele.)</p> <p>Az oktatás világnézeti semlegessége az oktatási mód megválasztásának szabadságát jelenti. Az állam iskoláiban is megjelenhetnek az előírt tárgyilagosság betartásával világnézeti/politikai/vallási tartalmak, hiszen ezek megismertetése feladata az iskolának. De az iskola nem kérheti számon és az értékelésben nem érvényesítheti az alapvető emberi értékek elfogadásán túl az ezekkel való azonosulást vagy szembenállást. A világnézeti semlegesség nem jelent értéksemlegességet. A nevelési-oktatási intézmények</p>	3

¹ 2011. évi CXCV. törvény [Köznev. tv.] In: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100190.tv> – Letöltve: 2021. 02. 21.)

	feladata, hogy elkötelezetten képviseljék az alapvető erkölcsi és kulturális értékeket.	
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A szövegből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik az oktatás világnézeti semlegességének kérdéséről. Használja például a vallás, vallási nézet/meggyőződés, felekezet, filozófiai/politikai beállítódás, vélemény szabadság, véleménynyilvánítás szabadsága, értékelés, politikasemlegesség, erkölcsi/etikai/kulturális érték, értékrend, értéksemlegesség, egyházi/állami fenntartó kifejezéseket.	3
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. A vizsgázó megközelítheti a kérdést például történeti és leíró oldalról egyaránt vagy az egyházi és az állami iskolák kettőssége szempontjából. Magyarországon a közoktatás megszervezése állami irányítás mellett, de egyházi szervezéssel és egyházi fenntartók közreműködésével történt (vö.: Ratio Educationis), 1948 és 1989 között az egyházi fenntartók szerepe jelentősen visszaszorult. A rendszerváltást követően növekedett/növekszik az egyházi fenntartású intézményekben tanulók létszáma.	3
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Legalább két, a médiából vagy saját környezetéből megismert mintát említ.	2
Összesen		15

2. Rövid esszé

Szempontok, kompetenciák	Generációs ellentétek	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	Az elemzés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témátartás	A vizsgázó valóban a címben megjelölt témáról ír.	1
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	A feleletében lényeges elemeket emel ki. Megnevezi, hogy mit jelent a generációs ellentét kifejezés. Generációs ellentét: az egymást követő korosztályok szembekerülése különböző értékrendi, világnézeti vagy akár gyakorlati kérdésekben. A vizsgázó megállapítja, hogy ezek az ellentétek abból fakadnak, hogy a változó világ más-más hatást gyakorol a különböző generációkra, amennyiben aktív szocializációs időszakban éri őket a különböző hatás, így eltérő értékrendet alakít ki bennük. Emellett ebben az is közrejátszik, hogy a különböző életkorokban lévő emberek alkalmazkodási képessége jelentősen eltér, és különböző módon	3

	viszonyulnak az új társadalmi normákhoz, általában a világ változásaihoz. A vizsgázó utal arra, hogy generációs ellentétek minden társadalomban voltak, de napjainkban a világban bekövetkező változások felgyorsulása és az információrobbanás az ellentétek kiéleződésének irányába hat.	
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A válaszból megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik a generációs ellentétek témakörében. Használja a nemzedékek, korosztályok, értékváltozás, felgyorsult világ, értékválság, szembenállás, értékkülönbség, idősek/idősebbek, fiatalok/fiatalabbak, tolerancia, alkalmazkodás, alkalmazkodáshiány kifejezéseket.	2
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. A problémát megközelítheti történeti és leíró szempontból.	1
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Említ a médiából vagy saját környezetéből megismert példákat is.	1
Összesen		10

3. Forráselemzés

Szempontok, kompetenciák	Az influenszer-jelenség	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	1
A feladat megértése, témátartás	A vizsgázó válaszában a feladatban megjelölt témáról ír.	1
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	A vizsgázó a feleletében lényeges elemeket emel ki. Meghatározza az influenszer fogalmát. Ahogyan a cikkben is szerepel: olyan ember, aki valamilyen hatással, befolyással van másokra. Összefoglalóan olyan személyek, akik valamilyen módon (általában az elektronikus médiában) ismertté válnak, sok követőjük van, és így az emberek számára vonatkozási ponttá, egyfajta véleményvezérré válnak. Ír arról, hogy a jelenség mögött komoly üzleti érdekek állnak. A nézettségi/látogatási adatokért cserébe a közösségi médiumok üzemeltetői, valamint az influenszerek által reklámozott termékek forgalmazói hajlandók fizetni. Így az influenszer jövedelemhez jut, a szolgáltatók/termékforgalmazók pedig azáltal, hogy reklámjuk tömegeket ér el, növelhetik bevételüket.	2

	A vizsgázó írhat arról, hogyan hatol be ez a jelenség a politikai marketing világába is.	
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A válaszból megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik a tárgyalt témakörben. Használja például a véleményvezér, youtuber, közösségi média, elektronikus médium, vélemény, befolyásol, befolyásolás, követők, követőtábor, marketing, reklám, ellenszolgáltatás, fiatalok, megélhetés, ismertség, népszerűség kifejezéseket.	2
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Említ a (cikken túl) médiából vagy saját környezetéből megismert példákat is.	1
Összesen		7

4. Kiegészítés**6 pont**

1. negyedik
2. egyenlő
3. titkos
4. választható
5. magyarországi (esetleg magyar, állandó)
6. százkilencvenkilenc

Minden helyes válasz egy pont.

5. Adatelemzés**5 pont**

1. 1980
2. 40 121 (fő)
3. 1985-ben
4. 62,60 (~ 63)%
5. Mert az így kapott adatok összehasonlíthatók más országok hasonlóan ezer főre vetített adataival.

Minden helyes válasz egy pont.

Az 5. kérdésre adott válasz más megfogalmazásban, de hasonló tartalommal is elfogadható.

6. Keresztrejtvény – fogalmak azonosítása**4 pont**

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1.												
2.						S						
3.				B	I	Z	O	T	T	S	Á	G
4.						Á		A				
5.	P	A	R	L	A	M	E	N	T			
6.						V		Á				
7.						E		C				
8.						V		S				
9.						Ö						
10.						S						
11.						Z						
12.						É						
13.						K						

Minden helyes válasz egy pont.

7. Meghatározás**4 pont**

- A) felperes
 B) ügyész
 C) tanú
 D) (védő)ügyvéd

Minden helyes válasz egy pont.

8. Érvelés**4 pont**

Lehetséges érvek a boldogság-index mellett:

- A szokásos gazdasági mutatók nehezen fordíthatók le az egyén szintjére.
- A leggyakrabban idézett adat, a GDP változása nem sokat árul el arról, hogyan érzik magukat az emberek az adott országban.
- Nincs egyértelmű összefüggés az egyes emberek egyéni és társadalmi közérzete és a gazdasági adatok között. Például emelkedő GDP mellett is nőhet az elégedetlenek száma.
- Szükség van olyan adatokra, amelyek valamilyen módon mérik az emberek közérzetét is.

Lehetséges érvek a boldogság-index számításával szemben:

- A szubjektív mutatók alapvetően nehezen mérhetők.
- Az objektívnek nevezett mutatók között szintén vannak nehezen mérhetők. Ilyen például a korrupció mértéke.
- Kérdéses, hogy az objektívnek nevezett adatokkal való összekötés ténylegesen elárul-e valamit az emberek közérzetéről.
- Kétséges, hogy egy 1000 fős mintán végzett felmérés egy sokmilliós országban valós következtetésekhez vezet. Nagy a hibahatár.

Minden más, tartalmában helyes érv is elfogadható.

Helyes érvenként 1 pont, maximum 4 pont adható.

A négy pont akkor adható, ha mindkét oldalon található 2-2 helytálló érv.

II. rész

1. Kiválasztás

5 pont

- A) b
- B) c
- C) b
- D) a
- E) a

Minden helyes megoldás egy pont.

2. Forráselemzés

Szemponatok, kompetenciák	Az állam gazdasági szerepvállalása	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	Az esszé nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát. A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített.	1
Tématartás, lényegkiemelés, probléma- központúság	A vizsgázó a forrásból kiindulva az állam gazdasági szerepvállalásáról ír.	2
A feladatban leírt esetnek megfelelő összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása a szakmai nyelv felhasználásával	Bemutatja az állam gazdasági szerepét. Ilyenek különösen az újraelosztó (allokációs), az egyensúlymegőrzési, a jogi keretrendszer kialakítására és az öfenntartásra irányuló tevékenység. Használja ezeket a fogalmakat vagy ezek szinonimáit. A fogalmakat definíció szerinti meghatározás helyett tartalmilag is ismertetheti. Kitér az állam gazdasági szerepvállalásának szükségességére. Utal arra, hogy az állam a szükséges erőforrások megszerzésével (adó, vám, illeték stb.) és felhasználásával biztosítja az adott ország működéséhez szükséges kereteket. Ezenkívül ezekkel az eszközökkel korrigálja a vagyoni értékű jogok örökléséből és a piaci működésből származó jövedelmi és vagyoni aránytalanságokat. Elősegíti a gazdasági növekedés feltételeinek a megteremtését a megfelelő szintű foglalkoztatás biztosításával és a csoportérdekek összehangolásával.	6
Önálló vélemény megfogalmazása	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt.	1
Összesen		10
Összesen/2		5

3. Motivációs levél írása

Szemponatok, kompetenciák	Motivációs levél	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A levél nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát. A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített.	1
Tématartás, lényegkiemelés, probléma-központúság	A vizsgázó a feladatban megfogalmazott követelményeket, paramétereket szem előtt tartva fogalmazza meg a motivációs levelet.	2
A feladatban leírt esetnek megfelelő összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása a szakmai nyelv felhasználásával	A vizsgázó a rendelkezésre álló adatok figyelembevételével elkészíti az állás elnyeréséhez szükséges motivációs levelet. Ebben kiemeli a pályázni kívánt állást, személyes kompetenciáit, indítékait, amelyek a munkakör betöltéséhez fontosak lehetnek. Utal a céggel kapcsolatos ismereteire, s arra, hogy érdeklődik a betölteni kívánt feladatkör iránt. Az írás hangvételében, formátumában a hivatalos levél követelményeinek megfelelő.	6
Önálló vélemény megfogalmazása	A vizsgázó egyéni gondolatokkal támasztja alá motivációs levelét.	1
Összesen		10
Összesen/2		5

4. Adatsorok elemzése

Szemponatok, kompetenciák	GDP és GNI	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	Az elemzés nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát. A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített.	1
Tématartás, lényegkiemelés, probléma-központúság	A vizsgázó a grafikon adatsorai szerint a GDP és GNI alakulásával foglalkozik.	2
A feladatban leírt esetnek megfelelő összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása a szakmai nyelv felhasználásával	Elemzésében definiálja a GDP és GNI fogalmát. A GDP (gross domestic product, magyarul bruttó hazai termék) megmutatja egy ország területén egy adott időszakban (évben) előállított, megtermelt termékek, szolgáltatások piaci értékét. A GNI (gross national income, magyarul bruttó nemzeti jövedelem) a GDP-ből származtatott mutató. Számítása során figyelembe veszik a külföldről kapott jövedelmeket, és levonják a kiáramlott jövedelmeket. A mutató régebbi elnevezése GNP (vagyis gross national product, bruttó nemzeti termék). A vizsgázó értelmezi az ábráról leolvasható értékeket. Megállapítja, hogy a grafikon általában nő. Ez alól a 2008-as világgazdasági válság a kivétel. Rámutat, hogy a két gazdasági mutató általában együtt mozog. Eltérő értékük oka lehet, hogy a magyar	6

	vállalkozások és az ország területén működő cégek jövedelemtermelő képessége esetenként eltérhet egymástól. Megfogalmazza, hogy az összehasonlíthatóság érdekében az értékeket egy főre számítják.	
Önálló vélemény megfogalmazása	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt.	1
Összesen		10
Összesen/2		5

A feladatlap bázisszövegei az eredeti forrásszövegek módosításával (rövidítésével, nyelvtani egyszerűsítésével), de az eredetiszöveg integritásának megtartása mellett jöttek létre. Az eredeti szöveg forrása:

I. rész

2. feladat:

https://hvg.hu/velemeny/20150916_A_generacios_ellentetekrol

3. feladat:

<https://24.hu/élet-stilus/2018/10/14/influenzser-jelenseg-nem-tokeletes-de-egyre-tobb-benne-a-penz/>

4. feladat:

<https://2010-2014.kormany.hu/hu/mo/a-valasztasi-rendszer/az-orzaggyulesi-valasztasok>

5. feladat:

<https://www.ksh.hu/nepesseg-es-nepmozgalom>

6. feladat:

https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies_hu

8. feladat:

<https://ffcelok.hu/a-2020-as-boldogsag-index-felmeres-es-tanulsagai-jarvany-idejen/>

II. rész

2. feladat:

<https://infostart.hu/gazdasag/2020/04/01/javult-az-allamhaztartas-hianya-friss-adatok>

4. feladat:

https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt004a.html alapján